

UPDATE: EEN NIEUWE METHODE VOOR SOCIAAL EMOTIONELE ONTWIKKELING, GEDRAG EN/OF BURGERSCHAP?

EEN OVERZICHT VAN DIVERSE METHODEN EN AANPAKKEN

Niemand zal het belang van een goede sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen onderschatten. Juist in deze tijd waarin we te maken hebben met onzekerheden, krijgt de sociaal-emotionele ontwikkeling veel aandacht. Maar als het thema zo belangrijk is, hoe kunnen we er dan ook voldoende aandacht aan besteden? Er zijn diverse aanpakken die je hierin kunnen helpen.

Zie je door de bomen het bos nog als het gaat over een methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling, gedrag en/of burgerschap? Door de jaren heen zijn er verschillende methoden op de markt gekomen, waarvan een aantal bekenden zijn gebleven en een aantal zijn vervangen door geactualiseerde en soms gedigitaliseerde versies. Allemaal methodes die jou als leerkracht helpen om te werken aan een veilig pedagogisch klimaat voor leerlingen. Elke methode legt het accent op een ander aspect. Waar de één meer aandacht besteedt aan conflicthantering, legt de ander meer de nadruk op het stimuleren van een groeimindset. Het is van belang dat je een methode kiest die gedrag aanleert in verschillende situaties, door echt te oefenen kan later de transfer worden gemaakt naar andere situaties.

Maar welke keuze maak je als school?

De keuze voor een methode is afhankelijk van meerdere factoren:

- Wat is de visie van de school op een goed pedagogisch klimaat op school? Welke waarden draagt het team uit als het gaat om goed gedrag?
- Wat zijn de nieuwste (wetenschappelijke) inzichten op het gebied van sociale veiligheid?
- Hoe is jullie onderwijs georganiseerd en wat vraagt dat van de methode of aanpak?
- Welke aanpak past bij jullie leerlingpopulatie?

Visie op een goed pedagogisch klimaat

Wanneer je op zoek bent naar een nieuwe aanpak of methode, is een helder geformuleerde visie essentieel. Stel je jezelf en als team eens de volgende vragen: 'Wat vinden jullie als team belangrijke waarden?', 'Hoe willen jullie zelf met elkaar omgaan en welke normen zijn daarbij belangrijk?', 'Waar sta je voor?', 'Waaróm kiezen jullie voor een nieuwe methode?', 'Wat willen jullie zeker behouden en wat mist in de huidige methode of aanpak?'

Graag delen we ook enkele tips om het gesprek aan te gaan over de visie op het pedagogisch klimaat op jouw school:

- Welke thema's vinden jullie belangrijk in wat en hoe leerlingen zich handig leren gedragen? Denk daarbij aan het bouwen aan een positief zelfbeeld, het rekening houden met jezelf en de ander, zicht krijgen op hoe je je voelt, opkomen voor je zelf en nog veel meer.

- Hoe willen jullie hieraan werken? Past een gestructureerde of een meer open aanpak beter bij jullie visie? Sluit werken met vertrouwens- en samenwerkingsoefeningen hierbij aan? Of het werken met rollenspellen in de groep om vaardigheden preventief te oefenen?
- Willen jullie graag een les aanbieden of wordt de aanpak die jullie kiezen ook een 'way of life' .
- De verschillen in methodes uit zich o.a. in de manier waarop je je als team de aanpak eigen maakt. Het blijkt dat een fijn pedagogisch schoolklimaat niet vanzelf ontstaat, maar vraagt om kennis, vaardigheden van de leerkrachten en een oplossingsgerichte houding.

Onderwijsorganisatie

Werken jullie op school met het leerstofjaarklassensysteem, groep overstijgend of gepersonaliseerd? En zijn er combinatiegroepen aanwezig of alleen enkele groepen? Moet de methode suggesties bieden voor het werken met combinatiegroepen? Wil je voor elke leerling een werkboek aanschaffen? Allemaal zaken die van invloed kunnen zijn op de keuze van een nieuwe aanpak of methode. Kijk dus goed naar wat jullie als school nodig hebben om als leerkracht en als team de leerlingen kennis en vaardigheden aan te leren voor wat betreft goed gedrag.

Hoe kijk je als school naar kinderen? Kijk je naar kinderen door de bril van vertrouwen of kijk je naar kinderen door een bril van wantrouwen. Dit heeft namelijk gevolgen voor de manier waarop je kinderen tegemoet treedt.

Welke aanpak vervolgens passend is, hangt dus samen met zowel de visie van de school op sociaal emotioneel leren en gedrag, als hoe het georganiseerd is (of zou moeten zijn) in de school. Ook belangrijk hierbij is het nadenken over welke ondersteuning jullie wensen (vanuit de methode/aanpak). Heb je behoefte aan hulpmiddelen (zoals nieuwsbrieven, vragenlijsten en observatieformulieren) en wil je een bijbehorend leerlingvolgsysteem, of mag het er los van staan?

De methodes/aanpakken op een rij

Om scholen te helpen bij de keuze voor een nieuwe methode of aanpak, hebben we diverse methodes/aanpakken naast elkaar gezet. De uitgangspunten en praktische zaken staan in een overzichtelijke tabel op de volgende pagina's. Je kunt dit overzicht gebruiken om je voor jouw school te oriënteren op een nieuwe methode/aanpak.

Burgerschap

De laatste jaren staat burgerschap hoog op de agenda van scholen. Met de actualisatie van de kerndoelen (SLO, 2024), is het aan scholen om hun burgerschapsonderwijs vorm te gaan geven, indien dit nog niet (voldoende) gedaan is. Methodemakers van sociaal-emotionele lesmethodes spelen in op deze ontwikkeling door burgerschap te integreren in hun methodes. Veel scholen zijn nog bezig met het burgerschapsonderwijs vorm te geven. Daardoor is ongeveer 60% van de onvoldoende beoordelingen van het Inspectie van Onderwijs (2024) uitgedeeld op burgerschap. Benieuwd hoe methodes hierop inspelen? Bekijk dan het overzicht onderaan dit artikel.

Mocht je je hier nog meer in willen verdiepen, dan is de volgende publicatie wellicht interessant om te lezen: Edux (2025), Burgerschapvisie van drie sociaal-emotionele lesmethodes; lees [hier](#).

Implementatie

Naast bovenstaande zaken zijn er nog genoeg andere factoren waarmee rekening gehouden moet worden bij de keuze voor een nieuwe methode/aanpak gericht sociaal emotionele leren en gedrag. Maar welke keuze er ook wordt gemaakt, zorg er altijd voor dat je als team weet wáár je precies voor kiest en waarom. Neem daarom genoeg tijd voor het keuzetraject, schakel eventueel begeleiding in van een onafhankelijk adviseur en laat je informeren door de educatieve uitgeverijen.

En wanneer de keuze is gemaakt: neem de tijd en ruimte om de nieuwe methode goed te implementeren. Beslis tot en met welke groep de methode het eerste jaar ingevoerd gaat worden, rooster voldoende tijd in voor de lessen en maak een jaarplanning waarbinnen er tijd is om samen 'lessen' voor te bereiden, ervaringen te delen (ook de successen!) en te evalueren, zodat iedereen hier op eenzelfde manier mee gaat werken/het gaat toepassen. Zorg ervoor dat je als team voldoende kennis hebt van de achtergronden en kerngedachten van de aanpak/methode. Voor een succesvolle inzet van de aanpak/methode zal hier veel aandacht voor moeten zijn.

Meer weten?

Wil je meer weten over sociaal-emotioneel leren, burgerschap of gedrag? Of wil je specifiek meer weten over de genoemde methoden/aanpakken? Neem contact met ons op.

En vergeet niet het overzicht hieronder te bekijken.

Bo Twaalfhoven - Verschuuren

Adviseur Edux

06 - 56 55 63 32

b.verschuuren@edux.nl

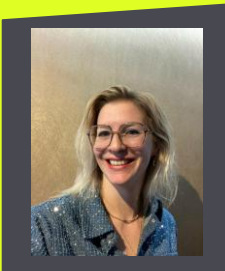

Gudrun Vos

Adviseur Edux

06 - 86 55 63 39

g.vos@edux.nl

Sabine Louwerens-Vermeulen

Adviseur Edux

06 - 10 54 67 90

s.vermeulen@edux.nl

Algemeen	<p>Evidence based schoolbrede en preventieve gedragsaanpak, waarbij wordt gewerkt vanuit de volgende vijf pijlers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Schoolbreed werken vanuit gedeelde waarden - Preventie staat centraal - Vanuit gedeelde waarden verwachtingen concreet maken (helder zijn in wat je wilt zien en horen van leerlingen), gewenst gedrag actief aanleren en positief bekrachtigen - Besluitvorming over gedrag op basis van data en borging van de aanpak - Partnerschap met ouders en samenwerken met de zorg. 	<p>Kanjertraining gaat over het bevorderen van onderling vertrouwen in groepen. Vertrouwen is de basis voor het creëren van rust in de klas, het stimuleren van sociale veiligheid en een prettig schoolklimaat.</p> <p>Er wordt uit gegaan van de volgende pijlers:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vertrouwen - Veiligheid - Rust en - Respect <p>Er wordt waarde gehecht aan ouderbetrokkenheid. Kernwoorden zijn daarnaast sociale redzaamheid, burgerschap, gezond gedrag en duurzaamheid.</p>	<p>Online methode voor sociaal emotioneel leren (SEL), gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten, inclusief burgerschap en mediawijsheid. Het is gericht op preventie en een veilige groep.</p> <p>KWINK biedt een doordacht SEL-programma, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Gericht op de 5 SEL competenties en de 5 fasen in groepsdynamica.</p> <p>KWINK sluit aan bij de principes van Positive behaviour support (PBS). En het verhoogt de leeropbrengsten.</p>	<p>Compleet programma voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Vreedzaam wil een positieve sociale schoolcultuur neerzetten waarbinnen de school de oefenplaats kan zijn voor democratisch burgerschap en actieve participatie.</p>	<p>HiRO is het Japanse woord voor held en ook de naam van de digitale lesmethode die is gebaseerd op de judofilosofie. De volgende waarden staan centraal: vertrouwen, samenwerken, respect, beheersing, weerbaarheid, discipline en plezier. Het is een preventieve, schoolbrede aanpak gericht op het bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling van basisschoolkinderen en het stimuleren van een sociaal veilig klimaat.</p>	<p>KiVa is een preventief, schoolbreed programma voor het versterken van sociale veiligheid en een anti-pestprogramma. KiVa zet in op positieve groepsvorming, zodat ieder kind met plezier naar school gaat. KiVa is erkend volgens sterke aanwijzing in de databank effectieve jeugdinterventies van het NJI voor het verbeteren van het schoolklimaat, welbevinden en het tegengaan van pesten.</p> <p>De 5 pijlers van KiVa zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - We zijn samen verantwoordelijk. - We kijken vooruit (oplossingsgericht) - Iedereen hoort erbij - De groep als uitgangspunt - Effectief pesten voorkomen en tegengaan <p>Het KiVa-programma werkt nauw samen met universiteiten (Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht en de UvA).</p>	<p>Het Leefstijl-programma: oefenen met levensvaardigheden. Aan de hand van activerende werkvormen en ervaringsgericht leren ontwikkelen jongeren hun sociaal- emotionele vaardigheden. Er wordt volgens het CASEL model gewerkt aan 5 kerncompetenties: zelfbewustzijn, zelfregulatie, sociaal bewustzijn, relatie vaardigheden en verantwoorde keuzes maken.</p>
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> - Primair Onderwijs - Voortgezet onderwijs - Sbo en vso 	<ul style="list-style-type: none"> - Primair Onderwijs - Voortgezet onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> - Primair Onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> - Kinderopvang - Primair Onderwijs - Voortgezet onderwijs - Sbo en vso 	<ul style="list-style-type: none"> - Primair Onderwijs - Sbo en so 	<ul style="list-style-type: none"> - Kinderopvang (ondersteunende materialen) - Primair Onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> - Primair Onderwijs - Voortgezet onderwijs - Sbo en vso - MBO - Praktijkonderwijs

<p>Visie en doel</p>	<p>SWPBS: Het doel van SWPBS is het neerzetten van een veilig en positief schoolklimaat, waarin sociaal gedrag van leerlingen toeneemt en gedragsproblemen zoveel mogelijk worden voorkomen. Middels een breed scala aan strategieën en interventies wordt de omgeving gecreëerd, waarin leerlingen optimaal tot ontwikkeling kunnen komen.</p> <p>Scholen doen vaak al veel om het gedrag van leerlingen positief te beïnvloeden. PBS kan worden gezien als een raamwerk, waarin alle werkzame elementen en effectieve interventies in de school kunnen worden ondergebracht en versterkt.</p>	<p>Kanjer: Kinderen, leerkrachten en ouders leren om zich op een positieve manier te handhaven in sociaal stressvolle omstandigheden.</p> <p>‘Wat je meemaakt is interessant, vervelend of naar, maar hoe je ermee omgaat is belangrijker, dat vormt je. Reageer daarom niet met haat, wraak, gezeur, onverschilligheid of cynisme op problemen die zich voordoen in jouw leven. Doe je best er iets van te maken. Zoek oplossingen waarmee je elkaar en de situatie recht doet. Oplossingen die in de toekomst houdbaar zijn’.</p> <p>De Kanjertraining gaat uit van een positief mensbeeld, is oplossingsgericht en hecht waarde aan de kracht van een goede groepsdynamiek.</p>	<p>KWINK: KWINK is gebaseerd op de onderzoeken van <i>Collaborative for academic social en emotional learning</i> (CASEL) rondom sociaal emotioneel leren en sociale competenties.</p> <p>Sociaal emotioneel leren is het ontwikkelingsproces waarmee je fundamentele levens-vaardigheden verwerft. Vaardigheden waarmee we onszelf, onze vriendschappen en ons werk effectief en moreel verantwoord kunnen vormgeven (CASEL, 2007).</p> <p>De kracht van sociaal emotioneel leren (SEL):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meer zelfcontrole. - Sociale vaardigheden. - Houding naar zichzelf en anderen. - Minder gedragsproblemen - Minder emotionele problemen. - Hogere scores op cognitieve testen (11%). 	<p>Vreedzaam: Integraal programma voor sociale competentie en burgerschap.</p> <p>Doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op een democratische manier beslissingen nemen met elkaar. - Constructief conflicten oplossen. - Verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en voor de gemeenschap. - Een open houding aannemen tegenover verschillen tussen mensen. - Kennis over de principes volgens welke onze democratische samenleving is ingericht. - Ontwikkelen van een kritische houding. <p>Vreedzaam wil een positieve sociale schoolcultuur neerzetten, waarbinnen de school de oefenplaats kan zijn voor democratisch burgerschap en actieve participatie.</p>	<p>HiRO: Hoofddoel HiRO is een preventieve, schoolbrede aanpak voor het bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling van basisschoolkinderen en het stimuleren van een sociaal veilig klimaat. De HiRO methode berust op twee principes uit de judofilosofie (van der Geest, 2019):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. maximale efficiency bij minimale inspanning 2. Algemeen welzijn voor iedereen en win-win Denken <p>De basis voor de HiRO lesmethode zijn de HiRO waarden.</p> <p>De HiRO waarden zijn respectievelijk: vertrouwen, samenwerken, respect, beheersing, weerbaarheid, discipline en plezier.</p>	<p>KiVa: Het KiVa-programma zet in op het versterken van de sociale veiligheid en het tegengaan van pesten op school. We willen dat kinderen leren op een fijne manier met elkaar om te gaan, waar ze de rest van hun leven baat bij hebben.</p> <p>Daarom geven we leerkrachten concrete tools om de groepsdynamiek in de klas te verbeteren, leren we de kinderen leren emotionele vaardigheden en zorgen we dat iedereen binnen de schoolcultuur dezelfde taal spreekt. KiVa gelooft daarnaast in de kracht van de groep en de kinderen leren die kracht zelfstandig in te zetten om het samen fijn te hebben in de klas.</p>	<p>Leefstijl: Het bevorderen van sociaal gedrag en sociale betrokkenheid van leerlingen op school en thuis, om hen uiteindelijk zo goed mogelijk in de maatschappij te kunnen laten functioneren. Dit wordt gedaan middels het aanleren van sociaal-emotionele vaardigheden.</p>
<p>Doorgaande lijn</p>	<p>SWPBS: Bij het neerzetten van de SWPBS aanpak in de school is het gehele team actief betrokken.</p> <p>Het schoolteam:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bepaalt 3-5 kernwaarden en stelt eenduidige en heldere gedragsverwachtingen op - leert gedrag actief aan - staat positief model 	<p>Kanjer: Doorgaande lijn binnen de school. De kanjer taal die loopt door van groep 1 t/m groep 8. Voor elke groep zijn er aparte materialen, maar er wordt wel gewerkt met hetzelfde personage van groep 1 t/m groep 8. Dit personage groeit in leeftijd met de kinderen mee.</p>	<p>KWINK: Doorgaande lijn met lessen die zijn opgebouwd in drie bouwen (groep 1-3, groep 4-6 en groep 7-8).</p> <p>Elke jaar groep start op dezelfde manier met de gouden weken. Hierdoor is er een lijn door de school heen. De SEL competenties komen elk</p>	<p>Vreedzaam: Doorgaande lijn met verschillende thema's (zes lesblokken) die ieder jaar door de hele school tegelijkertijd worden aangeboden. De thema's worden in de loop der jaren steeds meer uitgediept.</p> <p>In diverse steden en wijken wordt de</p>	<p>HiRO: Alle aanbodsdoelen uit de ontwikkellijn sociale en emotionele vaardigheden van SLO zijn opgenomen in ons curriculum. Deze doelen zijn gekoppeld aan de HiRO-waarden en onderverdeeld in vier subwaarden per waarde. Het HiRO-curriculum is opgebouwd volgens een</p>	<p>KiVa: KiVa is een schoolbreed programma gericht op leerlingen, leerkrachten, schooldirectie en ouders. Het bestaat uit een combinatie van verschillende interventies.</p> <p>Op schoolniveau zorgt KiVa voor een respectvolle schoolcultuur waarin</p>	<p>Leefstijl: Doorgaande lijn van groep 1 van het basisonderwijs tot en met de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en MBO/ROC materiaal. Deel 1, 2 en 3 Praktijkonderwijs/VSO</p>

	<p>- ontwikkelt een structurele focus op het bekrachtigen van gewenst gedrag</p> <p>- benut een eenduidige set aan maatregelen (consequenties) bij klein en groot ongewenst gedrag</p> <p>Binnen de aanpak wordt een onderscheid gemaakt naar drie interventielagen:</p> <p>- Het groene interventieniveau (basisondersteuning) bestaat uit interventies die voor alle leerlingen in de school ingezet worden.</p> <p>- Het gele interventieniveau (milde ondersteuning) is gericht op extra ondersteuning van 5-10% van de leerlingen die een verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van gedragsproblemen.</p> <p>- Het rode interventieniveau (intensieve ondersteuning) is gericht op 1-5% van de leerlingen waarbij sprake is van gedragsproblemen.</p>	<p>Naast de lessen per groep zijn er ook themalessen en is er een module grip op de groep voor elke bouw.</p> <p>In het VO wordt gewerkt met een werkboek en lesbrieven. De kanjertaal heeft daar dezelfde lading in andere bewoordingen.</p>	<p>jaar weer terug in iedere groep.</p> <p>Er wordt gewerkt met:</p> <p>- 'KWINK van de week'. Dit is een sociale vaardigheid die door heel de school heen centraal staat. Het is ook mogelijk de KWINK van de week per groep of per bouw op te pakken.</p> <p>- 'Kwinkslagen': een oplossingsstrategie om een probleem aan te pakken (bv. omgaan met conflicten, keuzes maken, enzovoorts). Deze oplossingsstrategieën zijn voor alle groepen gelijk.</p>	<p>verbinding gelegd met 'De Vreedzame Wijk'.</p> <p>Het programma voor het po is in de zomer van 2020 volledig herzien op basis van recente theoretische inzichten. De lesinhoud sluit nog beter aan bij de Wet Burgerschap en curriculum.nu</p> <p>Er is een aangepast lespakket voor nieuwkomers-/vluchtelingenkinderen, specifiek afgestemd op deze doelgroep, hun ervaringen en minder goede beheersing van de Nederlandse taal. Ook zijn er speciale lessen voor het ZML.</p>	<p>concentrische structuur, waarbij elk jaar aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van kennis, houding en vaardigheden binnen elke waarde en subwaarde. Dit betekent dat ongeacht het instap- of uitstapmoment van de leerlingen, zij de gelegenheid krijgen om zich op het juiste niveau te ontwikkelen. Leerkrachten geven aan dat na twee jaar de hele school "dezelfde taal" spreekt: kinderen spreken elkaar aan op gedrag aan de hand van de HiRO waarden. Het programma is gebruiksvriendelijk voor de leerkracht en biedt voor alle groepen lessen die bestaan uit meerdere niveaus.</p>	<p>positief gedrag de norm is. Op individueel niveau wordt gewerkt aan de sociale vaardigheden en de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen. Dit alles wordt gedaan vanuit 10 thema's die in de hele school gelijk zijn. De doelen en oefeningen die worden aangeboden binnen deze thema's zijn afgestemd op de verschillende leeftijden.</p>	
Aansluiting peuters en BSO	<p>SWPBS: Vanuit de SWPBS-aanpak wordt het actief betrekken van ketenpartners (waaronder kinderopvang, BSO en TSO) gestimuleerd om zoveel mogelijk te zorgen voor een doorgaande lijn in de pedagogische aanpak.</p>	<p>Kanjer: De kanjertaal is (in aangepaste vorm) te gebruiken bij de peuters én BSO. De materialen zijn geschikt voor kinderen vanaf 2 jaar. Er zijn er peuterverhalen, handpoppen en een knuffel.</p> <p>Voor de sport BSO is er</p>	<p>KWINK: Voor integrale kindcentra is er extra materiaal voor 2 tot 4 jarigen, als ook voor de BSO. Op deze wijze kan het kinderdagverblijf goed aansluiten bij het aanbod van de KWINK-lessen op school.</p>	<p>Vreedzaam: Er is een programma Vreedzaam voor de kinderopvang (0-4) en een speciaal katern voor de bso dat aansluit. Deze bestaan uit een handleiding en digitaal domein met praktische handvatten en activiteiten, Voor de pedagogisch medewerkers worden</p>	<p>HiRO: Er is geen specifiek peuter materiaal aanwezig.</p> <p>TSO/ BSO kunnen gebruik maken van de bibliotheek om Belevenslessen te geven die aansluiten op de waarden die in school wordt behandeld.</p>	<p>KiVa: KiVa-scholen krijgen ook de beschikking tot (lesmateriaal) voor zowel de BSO als de peuters.</p> <p>Materiaal BSO: laagdrempelige spelletjes, raadsels, puzzels en groepsofdrachten waarin de principes van de KiVa-</p>	<p>Leefstijl: Voor peuters is geen materiaal beschikbaar.</p>

		<p>een boek met 100 spellen gericht op het werken aan samenwerken, vertrouwen en weerbaarheid.</p> <p>Er is een aparte scholing voor pedagogisch professionals.</p>		<p>aanvullend trainingen gegeven, zodat de professionals op de hoogte zijn in taal en gedrag kunnen aansluiten bij het teamgedrag.</p>		<p>thema's terug te vinden zijn.</p> <p>Materiaal Peuters: er is een speciaal lespakket voor peuters dat goed aansluit en een voorbereiding is op het lespakket dat de kleuters op de basisschool krijgen.</p> <p>Training: Om de IKC-materialen goed in te kunnen zetten, bieden wij pedagogisch medewerkers een KiVa-training aan. Ook is het voor pedagogisch medewerkers mogelijk aan te sluiten bij de training voor leerkrachten.</p>	
Aanbod thema's	<p>SWPBS:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Schoolbrede waarden en gedragsverwachtingen - Structurele focus op het bekrachtigen van gewenst gedrag - Effectief begrenzen van ongewenst gedrag middels de reactieprocedure en gebruik maken van eenduidige (milde) consequenties. - Preventief actief toezicht houden. - Sociale veiligheidslessen (voorheen pestpreventie met PBS) - Menu van interventies op het 	<p>Kanjer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jezelf zijn, wie ben ik? Wie ben jij? - Aardige dingen zeggen. - Praten over gevoelens, dichter bij je gevoel blijven. - Nee zeggen, grenzen aangeven. - Luisteren en vertellen. - Vriendschap. - Feedback geven en ontvangen. - Inzicht in je eigen gedrag, wat doet mijn gedrag met de ander? - Omgaan met social media. - Straatcultuur en de wereld van vertrouwen. 	<p>KWINK:</p> <p>SEL competenties:</p> <ul style="list-style-type: none"> - IK-competentie: besef van jezelf, zelfmanagement. - JIJ-competentie: besef van de ander, relaties met anderen. - WIJ-competentie: keuzes maken. 	<p>Vreedzaam:</p> <ul style="list-style-type: none"> - We horen bij elkaar. - We lossen conflicten zelf op. - We hebben oor voor elkaar. - We hebben hart voor elkaar. - We dragen allemaal een steentje bij. - We zijn allemaal anders. <p>Verder is er een aanvullende module Vreedzame kriebels waarin seksuele vorming in een doorlopende leerlijn en in samenhang met Vreedzaam wordt aangeboden.</p>	<p>HIRO:</p> <p>SLO kerndoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - besef van jezelf - zelfmanagement - besef van de ander - relaties met anderen - verantwoorde keuzes maken <p>De HiRO waarden inclusief subwaarden en met bijbehorende kinddoelen (zie afbeelding 2 voor een voorbeeld van Samenwerken):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrouwen - Samenwerken - Respect - Beheersing - Weerbaarheid - Discipline 	<p>KiVa:</p> <p>Thema's die binnen KiVa aan bod komen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kennismaking - Respect voor iedereen - Omgaan met groepsdruk - Verschillen en gelijkwaardigheid - Omgaan met elkaars mening - Conflicten oplossen - Samen bouwen aan een fijne groep - Rollen en verantwoordelijkheid - Pestpreventie - Plagen en pesten - Emoties - Communicatie - Elkaar helpen 	<p>Leefstijl:</p> <p>Leefstijl voor het PO:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De groep, dat zijn wij. - Praten en luisteren. - Ken je dat gevoel? - Ik vertrouw op mij. - Allemaal anders, iedereen gelijk . - Lekker gezond. <p>Leefstijl voor het VO/Praktijkonderwijs/VSO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Goed begonnen is veel gewonnen - Heldere Communicatie. - Sterk door gevoelens. - Goed voor mezelf. - Sterk in samenwerk. - Opgelost! - Maak jouw keuze. - De maatschappij en jij <p>MBO materiaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oriëntatie en integratie

	gele en rode niveau om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften effectief te ondersteunen.					<ul style="list-style-type: none"> - Voor jezelf opkomen <p>Naast de 10 KiVa-thema's per bouw zijn er speciale lesbrieven en katernen. Zo heeft KiVa aanvullende materialen voer mediawijsheid en sociale media, maar ook over diversiteit en inclusie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Effectieve communicatie online en offline - Zelfregulatie en zelfvertrouwen - Groeien en ontwikkelen - Samenwerken en conflicthantering - Keuzes maken - Omgaan met diversiteit - De toekomst, dat ben jij
Aantal lessen, lestijd en lesweken	<p>SWPBS: Gedrag wordt gezien als een vak apart. Vanuit dit uitgangspunt worden tijdens de PBS-lessen waarden en gedragsverwachtingen actief aangeleerd aan alle leerlingen van de school. De PBS lessen worden opgenomen in de jaarkalender van de school. Een PBS-les neemt ongeveer 15-20 minuten in beslag.</p>	<p>Kanjer: Wekelijks (of een keer per twee weken een lange les).</p> <p>Gemiddeld zijn 13 lessen per jaar. Deze lessen kun je verdelen over drie kanjermomenten van ongeveer een half uur. Daarnaast is er een opstartweek. En een zilveren week na de kerstvakantie</p> <p>Naast de Kanjerles kun je gebruik maken van energizers die te koppelen zijn aan de Kanjertraining.</p>	<p>KWINK: 20 lessen per jaar beschikbaar, per bouw. Met een logische opbouw over het schooljaar. De lessen kunnen gedaan worden in ongeveer 45 minuten.</p>	<p>Vreedzaam: 27 lesweken, 30 lessen per jaar met per les twee vervolgvactiteiten. Een basisles duurt ongeveer 45 minuten, de vervolglussen zijn korte activiteiten.</p>	<p>HiRO: Het HiRO lesprogramma bestaat uit 24 weken. Dit is verdeeld in twee fasen van 12 weken. Per twee weken kunnen er 5 lessen worden gedaan. Bestaande uit: een Fundamentles (30 min) en 4 Belevenslessen (15 min). Verder zijn er aan de start van het schooljaar twee introductieweken en na de kerstvakantie is er een startweek.</p>	<p>KiVa: Wekelijks één KiVa-les, vanuit de 10 thema's. Welke les er wordt gegeven wordt bepaald door de leerkracht. Die neemt daarin een beslissing gebaseerd op de themadoelen, de voorkennis van de groep en de behoefte van de groep. Indien nodig kunnen leerkrachten ervoor kiezen om vaker een les te geven in de groep (afhankelijk van de doelen), of de volgorde van de lessen aan te passen. Het programma is daarin flexibel.</p> <p>De inhoud van de les dient daarnaast gekoppeld te worden aan de dagelijkse praktijk in de school, waardoor KiVa meer dan alleen een 'les' is.</p>	<p>Leefstijl: Het programma bestaat uit wekelijkse lessen en jaarlijkse ouderbijeenkomsten.</p> <p>Primair onderwijs: Een Leefstijlles is wekelijks en duurt gemiddeld 45 minuten. In de onderbouw geeft men meestal twee keer per week 20-25 minuten Leefstijl.</p> <p>Voortgezet onderwijs: De thema's bevatten drie lessen. Een Leefstijlles is wekelijks en duurt gemiddeld één lesuur van 45-50 minuten. In bovenbouw en of MBO materiaal zijn modules met 4 tot 5 blokken, met ieder blok een vijftal opdrachten.</p> <p>De lessen kennen een thematische en vaste opbouw volgens de stappen van een groepsdynamisch proces. Start met energizer of introductie, korte reflectie daarop, opdracht die inhoudelijk aansluit op de</p>

							intro, reflectie met aandacht voor transfer. In de volgende les een terugkoppeling van de transfer opdracht.
Materialen	<p>SWPBS:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Met behulp van een vast format voor de PBS-lessen, kunnen lessen op maat gemaakt worden voor de school. - Om de waarden en verwachtingen algemeen bekend te maken worden deze gevisualiseerd voor de schoolbrede ruimtes en de onderwijssituatie. Afhankelijk van hoe de school dit vormgeeft, zijn hier kosten aan verbonden. - De school maakt zelf een keuze voor een schoolbreed beloningssysteem. Afhankelijk van hoe de school dit vormgeeft, zijn hier kosten aan verbonden. 	<p>Kanjer:</p> <p>Per groep:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Groep 1-2: twee knieboeken en handpoppen. - Groep 3 t/m 5: elk leerjaar een eigen knieboek. - Groep 6 t/m 8: werkboeken. <p>Daarnaast zijn er nog materialen voor de hele school:</p> <ul style="list-style-type: none"> - KanjerKlapper 1&2 en boekje met 99 kanjerspelletjes in de gymzaal - Kanjerkaartjes - Kanjerposters - Kanjerpetten (voor iedere groep). 	<p>KWINK:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een abonnement waarbij iedere week een les online komt en ieder jaar vier KWINK-themakaternen. - Kaarten met de 'KWINK van de week'. - Kaarten met 'Kwinkslagen'. - Cadeauboekjes voor nieuwe leerlingen. - KWINK-memoryspel. - Kwink-kwartet - Kwink-Handpoppen - Kwink-Rustvis - Kwink-bal 	<p>Vreedzaam:</p> <p>Per groep:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een map met de handleiding - een digitaal domein met alle benodigde materialen (agenda, verwerking, filmpjes, enzovoorts) 	<p>HiRO: De digitale leeromgeving waarin alle lessen staan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Printbladen voor de desbetreffende lessen - De Waardenposter om gedragsverwachtingen op te stellen - Het portfolio - Emotiekaarten 	<p>KiVa:</p> <p>Handleidingen groep 1-4</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanvullend voor groep 1-2: lespakket 'Rik de Pauw'. - Handleiding groep 5-8 - Katern Klasse!vergadering - Lesbrieven over verschillende onderwerpen zoals mediawijsheid en diversiteit - Lesbrieven met actuele lees, kijk en luistertips gekoppeld aan de 10 KiVa-thema's <p>Overige materialen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Computerspel (groep 5 t/m 8) waarin vaardigheden kunnen worden geoefend; - Online monitor om gedetailleerd de sociale situatie in de klas in beeld te brengen; - Oudergids en oudernieuwsbrieven; - Materialen om de zichtbaarheid te vergroten zoals hesjes, posters, vlaggen en een stoeptegels; - KiVa-katernen (verbreding en verdieping). 	<p>Leefstijl:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iedere jaargang heeft een docentenhandleiding. - Werkboeken voor de leerlingen, in de bovenbouw/MBO materialen zijn dit werkbladen in de handleiding. - 4 x Energize boeken, oplopend in leeftijd. - Online inlog: werkbladen, filmfragmenten, powerpoints, luisterfragmenten, kopieerbladen, aanvullingen op de lessen die op een digibord te gebruiken zijn.
Scholing	<p>SWPBS: In een driejarig implementatietraject wordt de SWPBS aanpak op maat gemaakt,</p>	<p>Kanjer: Verplichte starttraining voor het team van drie hele dagen.</p>	<p>KWINK: Verplichte starttraining, gericht op kennis van systeem.</p>	<p>Vreedzaam: Invoeringstraject van twee jaar, met achtmaal een dagdeel training voor het</p>	<p>HiRO: Begin met de verplichte introductietraining, gericht op het begrip van ons</p>	<p>KiVa: Verplichte tweedaagse starttraining gericht op de uitgangspunten van KiVa</p>	<p>Leefstijl: Verplichte tweedaagse basistraining. 5 dagdelen training om de basis van Leefstijl te leren</p>

	<p>ingevoerd en geborgd in de school. Binnen de school wordt een PBS-team geformeerd (kernteam of stuurgroep) welke samen met de SWPBS-coach het traject begeleidt. Dit PBS-team komt maandelijks bij elkaar. Voor het schoolteam zijn er elk implementatiejaar 4 studiedagdelen.</p> <p>Tijdens deze studiedagdelen wordt het gehele schoolteam actief betrokken bij:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het op maat maken van effectieve SWPBS elementen voor de school, en - zich eigen maken van SWPBS strategieën en interventies. 	<p>Hierna heeft de school licentie A</p> <p>Daarna is er in jaar 3 en jaar 5 een Nascholingsdag om licentie B en C te behalen. Er mag maximaal twee jaar zitten tussen het behalen van twee licenties.</p> <p>Indien de licentie is verlopen, kan er geen gebruik meer gemaakt worden van KANVAS en geen materialen meer bestellen.</p> <p>Mogelijk optionele extra begeleiding voor implementatie, borging en/of de analyse van KANVAS.</p>	<p>Om KWINK als school vanuit dezelfde visie te gebruiken moeten leerkrachten ook kennis nemen van positieve psychologie (basis PBS). Een KWINK-training is op maat. Om de methode goed te implementeren is het goed om samen een traject af te spreken waarin studiemomenten, intervisie, begeleiding van de stuurgroep en groepsbezoek een plek hebben.</p>	<p>team en ongeveer 10 overleggen met de stuurgroep van de school.</p>	<p>systeem. Om HiRO effectief binnen de school te gebruiken, dienen leerkrachten ook vertrouwd te raken met de Waarden en invulling hiervan. Om de methode succesvol te implementeren, is het belangrijk om gezamenlijk een traject te plannen waarin studiemomenten, intervisie, begeleiding van de stuurgroep en groepsbezoeken zijn opgenomen.</p>	<p>en de theorie van groepsvorming en (de groepsdynamiek) van pesten. Leerkrachten worden vaardig in het delen van verantwoordelijkheid met de kinderen in het creëren van een fijne groep en het tegengaan/stoppen van pesten.</p> <p>Tijdens de eerste twee jaar begeleiding vanuit KiVa voor het opstarten en borgen van een goede implementatie (middels het certificeringsproces)</p> <p>Mogelijke aanvullende/verdiepende trainingen, op maat gemaakt naar de wensen en behoeften.</p>	<p>en de toepassing ervan effectief toe te passen.</p>
Digitaal aanbod	<p>SWPBS: Scholen en/of SWPBS coaches kunnen toegang krijgen tot een beveiligde online omgeving waar allerhande implementatie- en inspiratiematerialen (van andere scholen) te vinden zijn. Hiervoor dienen zij een abonnement te hebben bij het Kenniscentrum SWPBS Nederland.</p>	<p>Kanjer: Digitale omgeving biedt alle handleidingen, ouderbrieven, filmpjes, digitale prentenboeken en de werkboeken digitaal aan. Bij de lessen kan gebruik gemaakt worden van het digibord, maar het hoeft niet.</p> <p>Het leerlingvolgsysteem in KANVAS.</p>	<p>KWINK: Volledig digitaal aanbod; handleidingen en aanbod lessen. Omdat de lessen het hele jaar gemaakt worden, kunnen ze aansluiten bij de actualiteit.</p>	<p>Vreedzaam: Digitaal domein met de inhoud van alle lessen, veel achtergrondinformatie voor de stuurgroep, filmmateriaal, extra lessen, enzovoorts, die voortdurend actueel wordt gehouden.</p>	<p>HiRO: In de digitale omgeving zijn alle handleidingen, ouderbrieven, filmpjes en portfolio's van HiRO beschikbaar. De lessen worden via het digibord gegeven</p>	<p>KiVa: Online omgeving 'Mijn KiVa'. Hier zijn lesmaterialen terug te vinden en ondersteunende slides. Ook worden nieuwe lesmaterialen hier gedeeld.</p> <p>Gedurende het jaar worden meerdere gratis webinars aangeboden.</p>	<p>Leefstijl:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Muziek- en luisterfragmenten - Prenten voor op digibord - Boekentips - Nieuwe energizers en lessuggesties <p>Verder voor elke getraide leerkracht:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanvullend lesmateriaal - PowerPoints - Filmfragmenten - Werkbladen/kopieerbladen - Verdeelkaarten
Ouder-betrokkenheid	<p>SWPBS: Eén van de pijlers van de SWPBS aanpak is de</p>	<p>Kanjer: Kanjer stimuleert ouderbetrokkenheid door:</p>	<p>KWINK:</p>	<p>Vreedzaam: Er zijn nieuwsbrieven</p>	<p>HiRO: Er zijn ouder berichten en brieven.</p>	<p>KiVa: Optionele ouderavond door</p>	<p>Leefstijl:</p>

	<p>samenwerking met ouders en ketenpartners. Op verschillende momenten in het implementatietraject wordt nagedacht over hoe ouders betrokken kunnen worden bij en geïnformeerd kunnen worden over de aanpak. Voorbeelden zijn: het organiseren van een ouderavond over PBS, het samenstellen van een ouderdenktank (waarin ouders actief mee kunnen denken over de (door)ontwikkeling van de PBSaanpak op school) en het informeren van ouders via nieuwsbrieven en/of oudercommunicatie-platforms.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ouderavond in jaar 1. - Een ouder-les per jaar, ouders doen in de klas mee aan de training. - Informatiebrieven. - Ouder-doe-brieven. - Kanjermusical. - Aandacht in de leerkrachttraining voor oudercommunicatie. - Oudervragenlijst in KANVAS. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vier keer per schooljaar een nieuwsbrief en de Koelkastposter voor thuis. Rondom de woorden op de poster staan in een aantal spreekwolkjes het thema van elke les kort samengevat. - KWINK oudermagazine en KWINK filmpjes en KWINK-liedjes (op de website) . 	<p>beschikbaar voor ouders bij de start van ieder blok en kletskaarten bij de afsluiting van het blok. In het programma worden verschillende suggesties gegeven om ouders bij de inhoud van de blokken te betrekken</p>	<p>Daarnaast zijn er in de HiRO omgeving filmpjes te vinden met verschillende stoeivormen. De filmpjes zijn gekoppeld aan onze Waarden en zijn ter stimulatie om ouders met hun kind te laten stoeien.</p>	<p>gecertificeerde KiVa-trainer. Scholen kunnen de ouderavond ook zelf organiseren; KiVa verzorgt dan de benodigde materialen.</p> <p>KiVa heeft een uitgebreide oudergids, die in beknopte versie ook beschikbaar is in het Engels, Pools, Arabisch, Oekraïens en Turks</p> <p>Scholen kunnen ook kiezen voor de uitgebreide module</p> <p>Ouderbetrokkenheid: de toolkit en training bieden aanknopingspunten voor het verhogen van ouderbetrokkenheid in het algemeen én specifiek bij het creëren van een fijne school.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opzet van ouderbijeenkomsten. - Ouderbrieven - Ouderavond verzorgd door een Leefstijl trainer
<p>Preventieve en/of curatieve inzet</p>	<p>SWPBS: Preventief handelen staat binnen de SWPBS aanpak centraal. Wat kunnen we aan de voorkant doen om een duidelijke, voorspelbare en positieve omgeving voor leerlingen te creëren om probleemgedrag zoveel mogelijk te voorkomen. Individuele, groeps- of schoolbrede gedragsvraagstukken worden op basis van data zo snel mogelijk inzichtelijk gemaakt, zodat ondersteunende interventies zo preventief</p>	<p>Kanjer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Preventieve training gericht op goed gedrag aanleren en werken aan een fijne groepsdynamiek. - Curatieve training als groepsdynamiek niet voldoende is. 	<p>KWINK: Preventieve inzet</p>	<p>Vreedzaam: Preventieve inzet</p>	<p>HiRO: HiRO heeft een preventieve inzet. Schooljudo wat onderdeel kan zijn van HiRO kan curatief worden ingezet.</p>	<p>KiVa: Preventieve inzet. Als zich ondanks de preventieve maatregelen toch problemen voor doen, zet de school gerichte maatregelen in - altijd in samenspraak met het KiVa-team. Die maatregelen zijn gebaseerd op de <i>no-blame methodiek</i>, de <i>support group</i> en herstelgericht werken.</p>	<p>Leefstijl: Preventieve inzet Interventie van Leefstijl is Sta op tegen pesten. Dit is een apart programma naast het preventieprogramma. Hierbij wordt gebruik gemaakt van supportgroepen volgens de NO-Blame aanpak.</p>

	mogelijk ingezet kunnen worden.						
Aandacht voor pesten	<p>SWPBS: Een vast onderdeel binnen de implementatie van SWPBS zijn de sociale veiligheidslessen. In deze lessen wordt aan alle leerlingen preventief vaardigheden aangeleerd voor het omgaan met ongewenst gedrag. Hierbij is aandacht voor de verschillende rollen van de leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> - degene die ongewenst gedrag laat zien, - de omstander, - degene die geconfronteerd wordt met ongewenste gedrag. <p>Leerlingen vaardig maken in het omgaan met ongewenst gedrag heeft als doel pestgedrag zoveel mogelijk te voorkomen.</p>	<p>Kanjer: Het veiligheidsprotocol besteed aandacht aan het handelen van de leerkracht/ school bij een pestincident.</p> <p>Tijdens de lessen is aandacht voor het aangeven van grenzen en wat doe je als je ziet dat iemand gepest wordt.</p>	<p>KWINK: KWINK zet de kracht van de groep in tegen pesten. Het leert kinderen om elkaar op een positieve manier aan te spreken op gedrag.</p>	<p>Vreedzaam: Preventief wordt in verschillende blokken aandacht besteed aan pesten en er wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan begeleiding als er sprake is van pesten.</p>	<p>HiRO: In de verschillende materialen wordt preventief aandacht besteed. Onder de waarde Weerbaarheid vallen twee subwaarden die hieraan bijdragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pestgedrag herkennen - Pestgedrag voorkomen <p>HiRO heeft daarnaast een partner: 'Aandacht voor Pesten'. Zij bieden extra ondersteuning aan scholen die een specifiek vraagstuk hebben op het gebied van pesten.</p>	<p>KiVa: In elk thema wordt de koppeling naar pesten gemaakt om de preventieve werking te versterken.</p> <p>Ook is er een duidelijk protocol en handelingsalternatieven in het geval van pesten.</p> <p>De leerlingmonitor wordt twee keer per jaar afgenomen om onder andere problemen rondom pestgedrag te monitoren.</p> <p>KiVa is één van de drie programma's die bewezen effectief is (Nji) tegen pesten. KiVa is daarbij het enige programma dat effectief is volgens sterke aanwijzingen op het gebied van pesten.</p>	<p>Leefstijl: Sta op tegen pesten is een interventie. 1 dag training. Van PO tot en met MBO. In de training is veel aandacht voor gesprekstechnieken en de begeleiding van supportgroepen.</p>
Burgerschap	<p>SWPBS: Er wordt gewerkt vanuit de visie dat alle leerlingen op school zo worden ondersteund dat zij kunnen uitgroeien tot sterke, gelukkige burgers die actief deelnemen aan de maatschappij.</p> <p>De drie tot vijf gekozen schoolwaarden worden op PBS-scholen vertaald naar concreet gedrag voor verschillende plekken en (sociale) situaties in en om</p>	<p>Kanjer: Kanjer heeft de methode laten onderzoeken aan de hand van 'Wet verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs'. Hieruit blijkt dat Kanjer onder andere actief burgerschap en sociale cohesie bevordert, bijdraagt aan kennisopbouw rondom respect, de rechtstaat en</p>	<p>KWINK: Via de module Kwink voor Burgerschap worden aanvullende lessen aangeboden.</p>	<p>Vreedzaam: Vreedzaam geeft uitgebreid, structureel en duurzaam invulling aan burgerschapsonderwijs volgens de wet burgerschapsonderwijs en het toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs. In het invoeringstraject bespreekt de adviseur samen met de school de ook brede burgerschapsopdracht.</p>	<p>HiRO: HiRO integreert burgerschap in het curriculum. De FUNdamentlessen en Belevenslessen van HiRO bieden een programma dat aansluit bij de conceptuele doelen voor burgerschap van het SLO.</p>	<p>KiVa: Met KiVa werk je aan een fijne en veilige sfeer in de klas en geef je kinderen gedeelde verantwoordelijkheid hiervoor. Dit past bij de socialiserende en morele dimensies van burgerschap. Daarnaast is het naleven van afspraken belangrijk. Dit komt doorlopend terug in het</p>	<p>Leefstijl: In alle delen van Leefstijl zit burgerschap concentrisch verweven door het materiaal. De verschillende dimensies van burgerschap krijgen veel aandacht. Er wordt expliciet aandacht besteed aan tolerantie, omgaan met diversiteit, en inclusie. Jongeren leren vaardigheden ontwikkelen die passen bij gezond, vitaal, sociaal en democratisch burgerschap.</p>

	<p>de school.</p> <p>De school biedt leerlingen een respectvolle oefenplaats waarin actief kan worden geoefend met basiswaarden en maatschappelijke competenties en waarin burgerschapswaarden geïnternaliseerd kunnen worden. Het gaat daarbij niet alleen om oefensituaties tijdens lessen maar ook bijvoorbeeld om het bevorderen van sociale omgang met elkaar tijdens de pauze.</p> <p>De SWPBS-pijler 'datagestuurd werken' komt tegemoet aan het kenmerk 'de school heeft inzicht in de resultaten van burgerschapsonderwijs'. Datagestuurd werken binnen SWPBS betekent concreet dat jaarlijks data worden verzameld over de implementatiegraad van SWPBS en dat hier cyclisch doelen en acties aan worden verbonden.</p>	<p>rechten en vrijheden van de Mens. Ook richt het zich op de ontwikkeling van de sociale en maatschappelijk competenties van kinderen en brengt het kennis bij over verschillen tussen mensen, waarbij iedereen gelijk behandelt dient te worden. Tot slot wordt er gezorgd voor een fijne schoolcultuur, waarin aandacht is voor waarden, actieve deelname en een veilig klimaat voor leerlingen en leerkrachten.</p>			<p>Een van de fundamentele (judo)principes binnen HiRO is "Jita Kyoei", wat impliceert dat door elkaar te ondersteunen en belangeloos te handelen, de groep harmonieus en als één geheel kan opereren, waarbij de energie van de groep optimaal wordt benut.</p> <p>Binnen HiRO worden kinderen onder andere bekend gemaakt met ideeën zoals: "Het gaat er niet om dat je beter bent dan anderen, maar dat je beter bent dan wie je gisteren was." Tijdens de FUNDament- en Belevenslessen van HiRO leren kinderen dat diversiteit binnen de groep een verrijking is en bijdraagt aan de kracht van de groep.</p>	<p>KiVa-programma doordat kinderen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een respectvolle houding hebben ten opzichte van iedereen • Verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen • Elkaar gelijkwaardig behandelen • Opvattingen en gevoelens van anderen beter begrijpen en hun handelen daarop afstemmen • Oefenen met sociale vaardigheden: kritisch denken, omgaan met anderen, samenwerken en communiceren • Kritisch nadenken over hun eigen rol en verantwoordelijkheid in de groep • Zich medeverantwoordelijk voelen voor een fijne en veilige leef-, speel- en leeromgeving • Op een goede manier conflicten oplossen 	<p>Het betreft hier online en offlinevaardigheden.</p>
<p>Digitale geletterdheid (Aandacht voor mediawijsheid)</p>	<p>SWPBS: Door als school een les op te nemen over mediawijsheid wordt leerlingen actief aangeleerd verantwoord om te gaan met een online omgeving; deze les maakt dan onderdeel uit van de PBS-lessen-cyclus van de school.</p>	<p>Kanjer: Er zijn lessen opgenomen over mediawijsheid.</p>	<p>KWINK: Eén van de lessen per jaar gaat over mediawijsheid. Vaardigheden die nodig zijn, komen terug in de andere lessen.</p>	<p>Vreedzaam: In verschillende blokken komt mediawijsheid expliciet aan de orde: kritisch omgaan met informatie, manier van communiceren via social media, enzovoorts.</p>	<p>HiRO: Eén van de lessen per jaar, vanaf groep 7, gaat over mediawijsheid. Specifiek gaat deze les over respectvol online gedrag.</p>	<p>KiVa: Er is voor scholen een speciale lesbrief gericht op mediawijsheid. In de het aanbod voor de bovenbouw (thema 5: verborgen vormen van pesten en cyberpesten) is expliciet aandacht voor veilig en verantwoordelijk gedrag online.</p>	<p>Leefstijl: Media-empowerment zit in alle delen van Leefstijl. Het wetenschappelijk onderbouwde model van media-empowerment wordt hierbij gehanteerd. De opdrachten bevatten veel oefenmogelijkheden</p>

							op het gebied van zelf-overtuigings-strategieën. De 5 kerncompetenties (zelfbewustzijn, zelfregulatie, sociaal bewustzijn, relatie vaardigheden en verantwoorde keuzes maken) komen hier goed in beeld.
Aansluitend leerling-Volgsysteem	<p>SWPBS: Naast de SWPBS aanpak is ieder leerlingvolgsysteem te gebruiken.</p> <p>Binnen de SWPBS-aanpak wordt tevens expliciet aandacht besteed aan de incidentenregistratie om gedrag van leerlingen goed te kunnen volgen, deze data cyclisch te benutten (datagestuurd werken) en zodoende zicht te krijgen op ondersteuningsbehoeften van specifieke leerlingen en/of groepen.</p>	<p>Kanjer: Kanjertraining heeft een eigen leerlingvolgsysteem (KANVAS) dat Cotan geregistreerde vragenlijsten bevat en voldoet aan de eisen van de inspectie m.b.t. sociale veiligheid.</p>	<p>KWINK: De methode verwijst naar Kindbegrip, SCOL en ZIEN! als leerlingvolgsystemen die gehanteerd kunnen worden. Ook IEP en Leerlinginbeeld passen bij Kwink.</p>	<p>Vreedzaam: Gegevens van bijvoorbeeld ZIEN, KIJK of Viseon zijn goed in te passen in de lessen.</p>	<p>HIRO: Er is een koppeling naar de leerlingvolgsystemen IEP, Kindbegrip gemaakt. Naast de vaste lessen bestaat er een bibliotheek met belevenissen die zijn gekoppeld aan IEP en Kindbegrip, waardoor leerkrachten effectief kunnen inspelen op groepsbehoeften</p>	<p>KiVa: Het KiVa-programma heeft een eigen leerlingmonitor die voldoet aan de wettelijke eisen van de inspectie m.b.t. het monitoren van de sociale veiligheid. KiVa kan de data sociale veiligheid delen met de Onderwijsinspectie.</p>	<p>Leefstijl: Er is geen koppeling naar een specifiek leerlingvolgsysteem gemaakt. Zien komt het dichtste in de buurt van een passend leerlingvolgsysteem.</p>
Erkenning (Nji)	<p>SWPBS: Ja: 'effectief volgens eerste aanwijzingen'.</p>	<p>Kanjer: Ja: 'effectief volgens sterke aanwijzingen'.</p>	<p>KWINK: Ja: 'goed onderbouwd'.</p>	<p>Vreedzaam: Ja: 'effectief volgens eerste aanwijzingen'.</p>	<p>HIRO: 2024 erkenning 'goed onderbouwd' in beoordeling. 2024 onderzoek voor erkenning 'eerste aanwijzingen voor effectiviteit' loopt.</p>	<p>KiVa: Ja: 'effectief volgens sterke aanwijzingen'.</p>	<p>Leefstijl: Ja: 'goed onderbouwd'.</p>
Meer informatie (hyperlink)	www.swpbs.nl	www.kanjertraining.nl	www.kwinkopschool.nl	www.cedgroep.nl/merken/vreedzaam	www.hiro.school	www.kivaschool.nl	https://boomberoepsonderwijs.nl/lesmethode/leefstijl/